

SELVITYS PYHTÄÄN KAUNISSAAREN POHJAVESIALUEEN LUOKITUKSEN TARKISTAMISESTA

Tausta

Pohjavesialueiden rajauksesta ja luokittelusta säädetään vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) 2 a luvussa ja sitä täydentävässä asetuksessa (Valtioneuvoston asetus vesienhoidon järjestämisestä, 1040/2006).

Kaakkois-Suomen ELY-keskus on tehnyt lain 1299/2004 mukaisen pohjavesialueiden luokituksen ja rajausten tarkistamisen Pyhtään kunnan pohjavesialueiden osalta vuonna 2018. Vesienhoitolain mukaan ELY-keskuksen on muutettava pohjavesialueen rajausta tai luokitusta, jos niihin olennaisesti vaikuttava tieto sitä edellyttää.

Pohjavesialueiden luokitus

Pohjavesialueet luokitellaan vedenhankintakäyttöön soveltuvuuden ja suojelutarpeen perusteella:

- 1-luokka: vedenhankintaa varten tärkeä pohjavesialue, jonka vettä käytetään tai jota on tarkoitus käyttää yhdyskunnan vedenhankintaan taikka talousvetenä enemmän kuin keskimäärin 10 m³/vrk tai yli viidenkymmenen ihmisen tarpeisiin
- 2-luokka: muu vedenhankintakäyttöön soveltuva pohjavesialue, joka pohjaveden antoisuuden ja muiden ominaisuuksiensa perusteella soveltuu 1-luokan mukaiseen käyttöön.
- E-luokka: pohjavesialue, jonka pohjavedestä pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen.

E-luokan pohjavesialueen luokitus perustuu luonnontilaiseen tai luonnontilaisen kaltaiseen, muun lain-säädännön nojalla suojeltuun, pohjavedestä suoraan riippuvaiseen, merkittävään pintavesi- ja maa-ekosysteemiin. Jos 1- tai 2-luokan pohjavesialueet samalla ylläpitävät edellä mainittua pohjavedestä riippuvaista ekosysteemiä, niille lisätään E-merkintä (1E tai 2E). Pohjavesialue voidaan luokitella pelkästään E-luokkaan silloin, kun pohjavesialue ei sovellu antoisuutensa tai muiden ominaisuuksiensa perusteella vedenhankintakäyttöön, mutta alue kuitenkin täyttää pohjavesialueen kriteerit ja ylläpitää edellä kuvailtua pohjavedestä riippuvaista ekosysteemiä.

Edellä mainitun mukaisesti pohjavesialueet luokitellaan seuraaviin luokkiin: 1, 2, 1E, 2E ja E.

23.4.2025

Pohjavesialueiden luokista ei tehdä valituskelpoista päätöstä. Pohjavesialueiden rajauksella ja luokituksella ei ole laissa itsenäisiä oikeusvaatimuksia, vaan vaikutukset tulevat aina muun lainsäädännön, kuten ympäristönsuojelulain, kautta. Vaikka pohjavesialueiden rajauksella ei ole välittömiä oikeusvaatimuksia, palvelevat ne välillisesti ympäristöä koskevaa lainsäädäntöä.

Kaunissaaren pohjavesialue ja esitettävät muutokset

Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen tietojen mukaan Kaunissaaren pohjavesialueella (05 624 05) aiemmin sijainnut Kaunissaaren vedenottamo ei ole enää yhdyskuntien vedenotto- eikä varavedenottokäytössä. Kaunissaareen on vuonna 2021 valmistunut runkovesijohto mantereelta saareen toimitettavalle talousvedelle. Kaunissaaren pohjavesialue on ollut aikaisemmin luokiteltuna 1E-luokkaan. Kaunissaaren pohjavesialue esitetään muuttuneiden vedenhankintatietojen perusteella luokiteltavaksi 2E-luokkaan lain (1299/2004) mukaisesti. Ekosysteemitiedot ja -luokitus perustuvat aiemmin vuonna 2018 tehtyyn maastokäyntiin (Tutkimusraportti, Pohjavesialueiden pohjavedestä riippuvaiset maa- ja pintavesiekosysteemit, Pyhtää ja Kotka, Kaakkois-Suomen ELY-keskus 2018). Pohjavesialueen rajausta ei esitetä muutettavaksi.

Kaunissaaren pohjavesialueen hydrogeologinen kuvaus

Kaunissaari kuuluu mantereelta etelä-kaakkoon ulottuvaan harjujaksoon. Harjun karkein osa kulkee saaren itäreunalla. Muodostuma on voimakkaasti tasoittunut ja uudelleenkerrostunut. Materiaali saaren itäosissa on pinnalta hienoa hiekkaa/hiekkaa ja sen alapuolella on karkeaa, kivistä soraa. Länsiosassa on moreenimaisia kerrostumia ja suoturvetta. Kalliopaljastumia ei ole havaittu.

Pohjaveden pinta on saaren keskiosissa, Suurisuo ja hautausmaan välisellä alueella noin 1-2,5 m syvyydellä maanpinnasta. Pohjavesialueen reunaosissa pohjaveden pinta on lähellä merenpinnan tasoa ja pohjavettä purkautuu suoraan mereen todennäköisesti eri puolilta saarta. Myös orsivesikerroksia esiintyy (leirintäalueen lähde itärannalla).

Kylän alueella 2-3 metrin syvyydessä sorassa esiintyy ruosteinen kerrostuma. Pohjaveden rauta- ja mangaanipitoisuus kasvavat voimakkaasti syvemmälle mentäessä. Pohjaveden fluoridi- ja alumiinipitoisuudet ovat paikoin myös korkeita ylittäen talousveden laatuvaatimuksen.

Pohjavesialueen itäosassa, Vironniemen eteläpuolella sijaitsee yksi metsä- ja vesilain nojalla suojeltu, luonnontilainen tai luonnontilaisen kaltainen, pohjavedestä suoraan riippuvainen, merkittävä pintavesi- ja/tai maaekosysteemi.

Pohjavesialueella on sijainnut Kymen Vesi Oy:n Kaunissaaren vedenottamo (käyttöönottovuosi 1988), mutta vedenottamo ei ole enää yhdyskuntien vedenhankinta- tai varavedenottokäytössä. Vedenotto on lopetettu kesällä 2021.

23.4.2025

Kaunissaaren saniaiskorpi

Sijainti: Kaunissaari, Vironniemen eteläpuoli. 487750:6691703 (ETRS-TM35FIN)

Maastokäynti: 18.7.2018

Suojeluperuste: metsälaki (1093/1996) 10 §, vesilaki (587/2011) 2:11 §

Ekosysteemin kuvaus:

Kohteen yleispiirteet

Itään viettävän rinteiden notkelman alapuolella on avolähde, josta saa alkunsa pieni ja hento noro. Lähde purkaa vähäisesti, mutta kuitenkin selvästi havaittavasti pohjavettä, joka valuu noroa pitkin pois lähteestä. Vesi painuu maan sisään noin 5 metriä lähteen alapuolella, ja samalla norouoma häviää näkyvistä. Likimain suoraan rinnettä alaspäin lähteestä on noin 15 metrin päässä betonikaivo. Avolähteen ja sen purkunoron eteläpuolella rinteessä on noin 2 aarin laajuinen lähteen saniaiskorpikuvio (SaK), jonka alueella maasta tiheä pohjavesi muodostaa pieniä juotteja ja tiheän pintaa tapaisia kosteita painanteita. Varsinaista tiheäpinta-luontotyyppiä alueella ei kuitenkaan ole, mutta mätäs-välipinta -vaihtelu sopii hyvin saniaiskorven tyypillisiin piirteisiin. Saniaiskorpi-luontotyyppi on tyyppikuvauksen mukaan usein lähdevaikutteinen, ja tässä tapauksessa kyseessä on hyvin edustava näyte tällaisesta lähteestä saniaiskorvesta. Saniaiskorpi vaihtuu melko jyrkästi tuoreeseen kankaaseen (MT).

Kohteen luonnontila

Kohteen avolähteen vieressä oli vanerinen katosrakennelma, joka lienee ollut aikaisemmin lähteen peittona. Tarkasteluhetkellä katos oli sivussa, missä se näytti olleen jo useamman vuoden. Joka tapauksessa katosrakennelman olemassaolo herättää kysymyksiä lähteen mahdollisesta muokkauksesta. Tarkasteluhetkellä lähde oli kuitenkin luonnontilainen, eikä lähteestä, sen purkunorosta tai lähteen lähiympäristöstä löytynyt jälkiä ihmistoiminnasta. Tämä ei tarkoita sitä, etteikä lähde olisi voitu joskus kevyesti esimerkiksi syventää, mutta vähäistä suurempia muutoksia lähteelle tuskin on tehty. Lisäksi tällaiset mahdolliset muutostyöt ovat joka tapauksessa ennallistuneet siinä määrin, että lähde voi nykytilassaan pitää hyvin luonnontilaisen kaltaisena, tai jopa luonnontilaisena, ja näin vesilailla suojeltuna. Lähteen alapuolisella kaivorakenteella ei ole nähtävää vaikutusta lähteeseen tai sen purkunoroon. Saniaiskorven vesitalous ja kasvillisuus ovat luonnontilaisia. Puuston osalta kohde voi luonnehtia luonnontilaisen kaltaiseksi: paikalla on järeää lahoppuustoa suhteellisen paljon, ja puusto on muutenkin järeää. Suurten ylispuiden puuttuminen ja valtapuuston tasearakenteisuus kertovat kuitenkin alueen olleen ihmisvaikutuksen alaisena. Alue täyttää metsälain 10 §:n erityisen tärkeän elinympäristön kriteerit vaivatta. Kohde on huomioitu Kaunissaaren osayleiskaavaehdotuksessa (27.3.2018) luo-2-merkinnällä (luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue) ja MU-merkinnällä (maa- ja metsätalousvaltainen alue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja). Mikäli kaava hyväksytään ehdotuksen

23.4.2025

mukaisesti, metsälain soveltaminen alueella jatkuu myöskin lainvoimaisen osayleiskaavan tultua voimaan. Vesilain suojeleman lähteen suojeluperusteisiin kaavamerkinnoilla ei ole vaikutusta.

Kohteen pohjavesivaikutus ja merkittävyys

Avolähde purkaa veden värin ja lämpötilan perusteella pohjavettä. Saniaiskorven märät ja vetiset juotit olivat tarkasteluhetkellä lämpimämpiä (11 °C) kuin tuore pohjavesi, mutta selvästi viileämpiä kuin kartoitusajankohdan pintavedet yleisesti (19 – 24 °C). Tämä sopii hyvin kuvaan hellepäivän ja vähäisen veden tihkumisen kanssa. Paikalla kasvaa myös velhonlehteä (*Circaea alpina*), joka on nimenomaan lähteisen saniaiskorven tunnuslajeja. Paikalla ei tavattu varsinaisia lähteikköluontotyyppisiä tai erityisen voimakkaasti pohjavesivaikutusta indikoivaa lajistoa. Esimerkiksi pohjakerroksen valtalaji korpilehväsammal (*Plagiomnium ellipticum*) viihtyy kyllä hyvin lähteisessä korvessa, mutta ei kuitenkaan ole voimakkaasti pohjavedestä riippuvainen. Koska paikalle kuitenkin havaittavasti tihkuu pohjavettä, ja sen vaikutuspiirissä olevat alueet erottuvat selvästi laajemmasta ympäristöstä niin lajiston kuin luontotyyppinkin kautta, kohteen voi katsoa olevan pohjavedestä suoraan riippuvainen. Tätä korostaa myös se, että maastohavaintojen perusteella pohjavesi muodostaa saniaiskorven vesitalouden perustan ja vaikuttaa myös näin alueen kasvillisuuteen. Suoraan pohjavedestä riippuvainen luonnontilaisen kaltainen ja edustavana Etelä-Suomessa erittäin uhanalaiseksi todettu saniaiskorpi on käytettyjen kriteereiden mukaan peruste pitää kohdetta merkittävänä suoraan pohjavedestä riippuvaisena ekosysteeminä, joka myös lisää merkittävästi alueen biologista monimuotoisuutta. Kohteen avolähde ei ole lajistoltaan edustava tai merkittävä, mutta lähteen laskunoron liittyminen kiinteästi merkittävään saniaiskorpikuvioon nostaa myös avolähteen arvoa osana paikan pohjavesivaikutteista ekosysteemiä.

Lisätietoa pohjavesialueiden rajaamisesta ja luokituksesta

Laki vesien ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004) 2a luku (1263/2014)

Valtioneuvoston asetus vesienhoidon järjestämisestä (1040/2006) 2a luku (929/2016)

Pohjavesialueet – opas määrittämiseen, luokitukseen ja suojelusuunnitelmien laadintaan. Ritva Britschgi, Jari Rintala ja Suvi-Tuuli Puharinen. Ympäristöministeriö. Ympäristöhallinnon ohjeita 3/2018